

De Binnenschipper

"t schip moet zeilen
"t sloopje steekt
van wal

De schipper en zijn gezin hebben een afwisselend leven. Stel je maar eens voor: De ene dag varen ze de haven van Ruhrort uit en de volgende dag komen ze aan in Rotterdam: de grootste en drukste haven van de hele wereld!! 's Middags hebben ze het wijde vlakke land nog gezien en nu liggen ze naast een heel groot zeeschip, dat uit verre, warme landen komt.

Altijd zien ze weer andere mensen en hebben ze andere burens. Ze doen hun boodschappen in steeds weer andere winkels. En ook de vracht kan van dag tot dag veranderen.

Aan boord van het schip

De schipper nodigt je uit om een kijkje te nemen op zijn schip. Misschien vind je het wel een beetje eng om over de loopplank te lopen. Maar alles gaat goed en we lopen een trapje op en komen in **de stuurhut**. Langs een mooie, houten trap lopen we naar beneden en komen in **de roef**.

De roef van een modern schip

De roef van een oude paviljoenschip

De roef van een binnenschip is het huis van de schippersfamilie aan boord. De moderne, grote schepen van soms wel 1500 ton hebben prachtige kamers.

De woonkamer is erg ruim en je vindt er alles wat je ook in een woonkamer aan wal vindt.

Ook de keuken (**kombuis**) is van alle gemakken voorzien: koelkast, roestvrijstalen aanrecht, was- en droogmachine.

De schipper noemt zijn slaapplek vaak **de kooi**. Vroeger had je wel kooien op een schip of bedsteden zoals op de foto hiernaast.

Tegenwoordig is het een knusse slaapkamer met vaste bedden.

Helemaal voorin het schip is vaak nog een vertrek. Daar slaapt de matroos of een van de oudere kinderen van de schipper. Eerst is het wel eng om daar te slapen, maar na een tijdje is dat **vooronder** het veiligste plekje van de hele wereld!

Bedstede in een oude paviljoenschip

Schipper van Dam voor de stuurhut

Schipperskinderen

De jongere kinderen spelen, als ze nog niet naar school hoeven, vaak in de **stuurhut**. Die is boven de roef en de slaappleatsen gebouwd. Hier vind je naast het stuurrad ook de **radar**: een verlichte plaat waarop je 's nachts en tijdens mist kunt zien of er ook andere schepen aankomen en hoe ver je uit de wal bent. Verder staat er de **mobilfoon**. De mobilfoon is net een gewone telefoon maar er komen geen draden of kabels aan te pas. Je kunt net zo spreken en luisteren als bij een normaal toestel. Alles gaat draadloos. Een schip vaart immers zomaar ergens midden op het water.

Als het mooi weer is spelen de kinderen op het dek of in de **gangboorden**. Dit zijn de loopgangetjes aan de zijkanten van het schip. Dat is wel een beetje gevaarlijk. Daarom hebben sommige schepen soms omheinde speelplaatsen voor de kleinere kinderen aan boord. Daar kan veilig gespeeld en geschommeld worden. Tegenwoordig is het ook heel gewoon, dat de auto aan boord getild wordt. Zo heeft de schipper altijd vervoer bij zich.

Het schoolgaan is voor de schipperskinderen en hun ouders altijd een probleem geweest. Ze wonen nu eenmaal niet op een vast adres, zoals mensen aan de wal, maar varen voortdurend van de ene plaats naar de andere. Ze hebben dus ook geen vaste school in de buurt. Dat gaf vooral vroeger grote problemen. Veel schipperskinderen gingen maar af en toe naar school, als het toevallig zo uitkwam. Tegenwoordig moeten alle schipperskinderen gewoon naar de basisschool.

Vroeger waren er twee soorten scholen voor schipperskinderen:

- 1. De ligplaatschool.** Hier bleven de kinderen maar enkele dagen. De kinderen kregen les en veel huiswerk mee als ze weer gingen varen. Zo voeren ze naar de volgende ligplaatschool.
- 2. Een ander type school was de continuschool.** De kinderen moesten aan wal wonen en kregen vier jaar les. Waar andere kinderen zes jaar over mochten doen, moesten de schipperskinderen alles maar in vier jaar zien te leren. Ze kregen onderdak bij familie (opa, tante enz.) of gingen in een **internaat**. Dit is een kostschool waar kinderen niet alleen leren maar ook eten en slapen.

Nog steeds moeten de ouders kiezen tussen het sturen van hun kinderen naar een internaat of het gaan wonen van moeder aan de wal. Dit is een vreselijk moeilijke keuze. Want vader en moeder kunnen elkaar goed helpen bij het werk, bij het varen, bij het aanleggen, het laden, het lossen enz. De school waar de kinderen les krijgen is soms een schippersschool, dwz, alleen bestemd voor schipperskinderen. Soms gaan ze naar een school waar ook kinderen van de wal komen.

Waladres

Iedere schipper en zijn vrouw hebben ergens een waladres. Anders zou je ze nooit een brief kunnen sturen. Het waladres is de plaats waar de schipper vaak met zijn schip ligt. Hier is zijn **domicilie**, zijn vaste verblijfplaats. Zo hebben schippers hun domicilie in b.v. Rotterdam, Ouderkerk aan den IJssel, Kampen of Groningen, allemaal steden of dorpen aan het water. De naam van de plaats staat meestal in mooie letters op het schip geschilderd.

Schuttevaer

Er bestaat een speciaal blad voor de schipperij: het **weekblad Schuttevaer**. Er staat veel in over het schippersvak en het schippersleven. En verder kun je er lezen over aanvaringen, plannen om kanalen te graven, industrieën enz.

In het weekblad staat ook altijd iets te lezen over de Koninklijke Schippersvereniging Schuttevaer. Deze vereniging, die overigens losstaat van de gelijknamige krant, doet veel om betere vaarwegen en b.v. ligplaatsen voor de schippers te krijgen.

De zand- en grindschippers

Oud en nieuw ; een zeilschip en een motorschuit op de IJssel ter hoogte van Moordrecht

Tot ongeveer 1900 werd er in de binnenvaart vooral onder zeil gevaren. Na 1900 zie je steeds meer motorschepen verschijnen.

De **IJsselschippers** zijn het meest bekend geworden als **zand- en grindschippers**. Vooral sinds 1870 hebben zij zand en grind vervoerd. Er was zand nodig op de steenplaatsen en de boerderijen, maar vooral ook in de steden die na 1870 snel groter werden.

Zandschip

Zand lossen met de kruitwagen in de stad.

Het zand baggerde de schipper zelf op van de bodem van de rivier. Je moest heel erg sterk zijn om dit zware werk te kunnen doen. Het baggeren gebeurde in het begin met **een beugel**. Dat was een lange stok met een ijzeren ring aan het eind. In die ring werd een soort zak bevestigd. Ook al waren de schepen in die tijd nog erg klein, het was heel zwaar werk om daarmee een heel schip vol zand te laden. Soms werd de beugel aan een touw bevestigd. Dat touw liep over **de mast** en **de giek**, zodat iemand anders kon helpen de beugel omhoog te trekken. Het werk van de schipper werd op die manier een beetje gemakkelijker.

Jan van Dam Dkz. van het schip de 'Spes Salutis' baggert op de Lek zijn schuit vol met een beugel.

Lossen m.b.v. twee losbakken en een lier

Lossen m.b.v. een knijper

Toen er motoren aan boord kwamen, werd het laden en lossen een stuk gemakkelijker. Vroeger moest het zand met kruitwagens uit het ruim gereden worden. Nu kregen de schepen een **losbak** aan boord die de schipper met behulp van een lier bediende. Iemand moest de **lier** bedienen en een ander moest de losbak steeds in het ruim trekken en zorgen dat die vol zand omhoog getrokken kon worden. Vooral voor de **bakloper** bleef het lossen erg zwaar werk. Later werd het nog gemakkelijker toen het zand met een **knijper** uit het ruim werd gehaald. Toen was er geen bakloper meer nodig.

Families van IJsselschippers

Schippershaven bij Ouderkerk aan den IJssel

Vroeger kregen de kinderen als ze groot werden heel vaak hetzelfde beroep als hun vader. Boerenzoons werden ook boer, boerendochters trouwden met een jongen van een andere boerderij. Zo was dat ook met de schippersfamilies: de jongens werden meestal schipper. De meisjes trouwden met schippers en bleven dus ook hun hele leven lang varen. Zo zijn er schippers waarvan ook de ouders, grootouders en betovergrootouders al met hun schip op de Hollandse IJssel voeren.

Schipper Jan Stouthart op de paviljoenschuit 'Neeltje Cornelia'. Zoon Cornelis houdt het schip uit de kant. Schipper Arie C. Van Dam gaat de luiken boenen.

Heel bekende namen onder de schippers zijn bijvoorbeeld De Waardt en Heuvelman. Maar er kunnen ook andere namen genoemd worden zoals: Adriaanse, van Dam, Geneugelijk, Goudriaan, de Groot, Honkoop, Hoogendijk, de Jong, de Korte, Middelkoop, Mourik, Mudde, van Ommen, Pols, Snoei, Speksnijder, Stouthart, Trouborst.

Scheepsnamen

Rond 1600 hebben de schepen bijna allemaal een naam gekregen. Er werden namen gebruikt van dieren zoals zoogdieren, vissen en vogels, maar ook van mensen. Bij de schepen die nu in de IJssel varen vind je daar voorbeelden van: Albatros, Condor, Elizabeth, Adriana of Geertruida.

Tweemaal de paviljoenschuit De Eenvoud

Soms zijn er ook namen die nogal moeilijk klinken, omdat ze uit het Latijn komen. Zo is er een schip dat Fata-Morgana heet, en dat is het Latijnse woord voor 'luchtspiegeling'. En Spes Salutis betekent 'hoop op het goede'.

Soms gebruiken de schippers die moeilijke naam als een geloofsbelijdenis. Deo Favente betekent 'met Gods hulp' en Eben Haëzer is Hebreeuwsch en betekent: 'tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen'. Vaak worden in bepaalde schippersfamilies dezelfde namen gebruikt. Een nieuw schip krijgt dan weer de naam van het vorige.

Enkele bijzondere schepen

De unieke pavilionschip **Zeldenrust** is een tjalk die in 1914 te Krimpen aan de IJssel op de werf van de firma Weduwe Johannes van Duijvendijk werd gebouwd en tot 1974 de Hollandse binnenwateren heeft bevaren als zandschip, eerst onder zeil, later gemotoriseerd. Met een lengte van bijna 23 meter en een breedte van 4 meter 85 behoort dit schip tot een van de grootste en snelste schuiten die de IJsselmannen hebben gevaren. Het zeiloppervlak is 188 m², opgebouwd uit grootzeil, fok en kluiver. De waterverplaatsing is 50m³.

Paviljoenschip Zeldenrust

Sinds de zomer van 1997 heeft de ' van Waning Stichting ' ook een spitse praam in eigendom : de **Vertrouwen**. Dit schip zal niet in de eerste plaats voor tochten ingericht worden, maar vooral een museale functie krijgen. De eerste voorbereidingen voor een grondige restauratie zijn al getroffen.

Praam de Vertrouwen

Wil je meer weten ?

D.W. Hoogendijk Cor van Someren	De IJsselschippers in HEK nr. IX (Historische Encyclopedie Krimpenerwaard) Hollandse IJsselboek Terwijl mijn persoon dit schrijft	
C.J.W. van Waning De van Waning Stichting	Zand, Grind en de IJsselmannen	Lekkerkerk 1970

Colofon

Tekst : Arie Geneugelijk

Illustraties :

Dirk van Dam	nummers 2,3,4,6 t/m 16
Arie Geneugelijk	nummers 1,5,17,18

Redactie en samenvoeging illustraties en tekst: Johan Knoester

Uitgave: Erfgoedhuis Zuid-Holland